

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יחסין

מכוניות שניזוקו זו בזו בתאונה

תיק ממונות מס' 2157-עג

(מתד' כט אדר)

נושא הדיון

מכוניתו של א' חנתה זה עתה לצד הכביש לכיוון מזרח, ובתוכה הנהג ליד ההגה, ומאחוריו גב' ג'. מצד מזרח נסע אוטובוס לכיוון מערב, ובתווך נסע ב' במכונית שכורה לכיוון מזרח. בשעה שעבר ב' לצד מכוניתו החונה של א' היה חיכוך בין המכוניות ונעשה בהן נזק. טוען ב' שהבחין במכונית החונה והתכוין לעבור לצידה, אך לאחר שהגיע לידה נפתחה הדלת האחורית של המכונית החונה - מקום מושבה של הגב' ג' - וזו הזיקה את מכוניתו, והיה צריך לשלם לחברת ההשכרה 2.000 ש"ח השתתפות עצמית, ואת זה הוא תובע מג'. ג' טוענת שב' הזיק את מכוניתו בעצמו כשנתחכך במכונית החונה, ומכחישה שפתחה את הדלת, וטוענת שפתחה רק את הנעילה של הדלת - אך לא מעבר לכך - והחיכוך של המכונית הנוסעת בדלת הבלתי נעולה, הוא זה שמשך את הדלת שלו החוצה, ופצעה את מכוניתו. ג' טוענת שמיד כשקרתה התאונה יצא ב' ממכוניתו ואמר "אשלם את הכל", משמע שהרגיש שהוא האשם בתאונה והודה בכך. ב' משיב שהיתנה זאת בתנאי שהביטוח יכיר בזה. ג' מכחישה.

א' מספר שהחנה את מכוניתו בכביש כשהגיע ליד ביתו, למרות שלפי החוק העירוני יש להחנות את המכוניות כשהן חצי על המדרכה וחצי על הכביש, רוב האנשים לא נוהגים כך, ומחנים את כל רוחב המכונית על הכביש. עוד הוא אומר שנדמה לו שלפני התאונה כיבה את המנוע, אך טרם פתח את הדלת שליידו כדי לצאת, משום שלא בדק בראי מאחוריו, אך הגב' ג' מיהרה כנראה לצאת (בגלל אי נעימות) ופתחה קצת את הדלת האחורית שליידה, ואז שמע רעש שנגרם מחיכוך בין המכוניות, וכשיצא החוצה ראה שהפגיעה במכונית החונה היתה גם בחוד של הדלת, כלומר שהמכונית הנוסעת פגעה בדלת שהיתה קצת פתוחה. א' מספר שב' בקש ממנו להודות לביטוח שלו שהתאונה נגרמה בגלל המכונית החונה וכך ישלמו הם את כל הנזקים, אך א' לא הסכים מחשש גזל, כי אינו בטוח בכך.

פסק דין (על פי דעת הרוב)

התביעות ההדדיות נדחות.

(-) שמואל יגר

(-) דוד יהושע קניג

(-) אברהם דוב לוי, אב"ד

השאלות לדיון

- א. מכוננית נוסעת שהזיקה אם דינה כבור או כאדם המזיק.
- ב. הוכחה נסיבתית אם מחשיבה את הטענה לטענת ברי.
- ג. הודאה במצב לחץ טראומתי.

תשובה

א. צו"ת הרא"ש כלל קא סי' ה: שאלה. ילמדנו רבינו. חתן שילא מחופתו ודרך הוא שיולאין עמו רעיו וקרוביו חוץ לעיר, וכן עשו שילאו עמו ומהם רוכצין צמוסים ומהם צפרדים והקדים החתן לפניהם והיו באין אחריו ורץ אחד צמוסו ופגע צפרד שהחתן רוכב עליה הכאה גדולה, וזא לו הפסד לחתן מהכאה זו כגון ג' מאות זהובים שהיה הפרד מגוי, וכך העידו העדים. וטוען המזיק שמאחר שצרשות הרצים היה שכל העולם ראין ללכת צו אינו חייב לשלם שהיה לו לשמור עצמו. למאי מדמינן ליה מאחר שהוא הכהו צמוס כמו חליו הוא, או לרגל מדמינן ליה שנעשה בצצילת האוכף, או נאמר מאחר שכחו מעורצ צו שרגלו של אדם הולך בצצילת האוכף כאילו עשאו הוא בעצמו, ואע"פ שהיה אנוס תחילתו צפשיעה היה. תשובה. מה שטוען המזיק שהוא פטור לפי שהיה צרשות הרצים והיה לו רשות לרוץ והיה לו לניזק לשמור עצמו, לאו טענה היא שאין לו לרוץ צרה"ר אפילו אדם צרגליו אלא כדי שיכול לעמוד כשירלה, כדאיתא בצ"ק לצ א תניא איסי צן יהודה אומר רץ חייב מפני שהוא משונה, ופסק ר' יוחנן הלכה כאיסי צן יהודה. כ"ש הרוכב על סוס שאין לו רשות לרוץ צמקום צצני אדם רוכצין שמא לא יוכל לעמוד כשירלה ופושע הוא ומזיק צגופו הוא, כיון שהוא רוכב על צהמה והזיק צגוף צהמה או צאוכף שעליה צמזיק צגופו דמי, כמו צהמה שהזיקה צאוכף שעליה. וחייב המזיק לשלם מה שישומו צי"ד שנפחתו מדמי הפרד צצציל הכאה זו וכי'. ע"כ. והוצא צצו"ע סי' שעח סעי' ט.

וה"ה נהג צמכוננית שהזיק מכוננית אחרת שחנתה צרשות צלד הכציש והתחכך צה, דינו כאדם המזיק וחייב לשלם הצק. אלא שיש לדון צנידון דיין שהמכוננית החונה חנתה צמקום שאסור היה לה לחנות צכל

רוחצה על הכביש, אלא חלי מרוחצה על המדרכה וחליה על הכביש, וכיון שעצרה על החוק נמלא שחנתה שם שלא ברשות, והמכונית הנוסעת נסעה ברשות, וידידי הדיין הגרד"י קניג שליט"א אמר שכל עוד הנהג והנוסע היו בתוך המכונית זה נקרא ברשות, כיון שלורך הורדת נוסע אין חובה לעלות מחלה על המדרכה (ראה סעיף 5א) לחוק עזר לירושלים (העמדת רכב וחנייתו) התשכ"א-1960).

אך אם נכונה טענתו של המכונית הנוסעת שהתאונה קרתה באופן פתאומי ובלתי לפוי כשהמכונית החונה פתחה את הדלת והזיקה את עלמה ואת המכונית הנוסעת, כי אז אין לחייב את המכונית הנוסעת בזק שקרה למכונית החונה. ואמנם כך העיד הנהג של המכונית החונה, שעדותו היתה מקובלת על שני הדלדים, אלא שאמר שלא ראה זאת בעיניו, אלא שזו השערותו עפ"י מה שנוכח בשטח לאחר התאונה, וראה להלן אות ב.

ומאידך גם אם נכונה טענתו של המכונית הנוסעת שהמכונית החונה פתחה את הדלת והדלת הפתוחה היא זו שהזיקה את המכונית הנוסעת, כי אז אין זה אדם המזיק כי אם צור צרה"ר שאינו חייב על נזקי כלים, ע"י צ"ק כח ב ונפל שמה שור או חומר, שור ולא אדם חומר ולא כלים, מכאן אמרו נפל לתוכו שור וכליו ונשתצרו חומר וכליו ונתקרעו חייב על הבהמה ופטור על הכלים. וע"י חזו"א צ"ק סי' ב אות ז נסתפק אם כל היכי שחייבה התורה לשלם ופטרה בדבר מן הדברים כמו כלים בצור, אם חייב עכ"פ צדיני שמים.

ב. ע"י מרדכי שבעות סי' תשעב עפ"י רש"י בכתובות כב ב שטענת צרי היא גם כשאינו יודע בצירור אלא שאומר אין לצי נוקפי, כמו אשה שהעידו לה עדים שמת בעלה ונשאת לאחד מעדיה בטענה שאין לצי נוקפי שאלו היה קיים בודאי היה בא, שה"ז כאומרת צרי לי. וכן הוא ברא"ש צ"מ פ"ב סי' יט בשנים שהיו מהלכין בדרך ונאצד מטבע לאחד מהם אם הוא טוען צרי לי שאתה לקחתו משום שלא היה אדם אחר בלצדך חייב הנתבע היסת כדן טענת צרי. וע"י שבות יעקב ח"ב סי' קסח. אמנם בשער משפט סי' עה ס"ק יג כתב דאין הוכחה נסיבתית מחשיבה את הטענה לצרי אלא אם כשהיתה מתבררת לצ"ד עפ"י עדים היו צ"ד מוליאים ממון על פיה, אבל אם לא היו מוליאים ממון על פי עדות כזו אף טענתו אינה טענת צרי.

ובנידון דידן שב' טוען בטענת צרי שהגב' ג' שיצבה במושב האחורי של המכונית החונה פתחה את הדלת ובגלל זה נפגעו המכוניות זו בזו, וגם הנהג של המכונית החונה העיד כך עפ"י הוכחה נסיבתית (שחוד הדלת שלו נפגע, ולא יתכן שהדלת היתה סגורה), נמלא שהנתבעת הגב' ג' שמכחישה, חייבת שבעה. אלא שכאמור אין זה אדם המזיק אלא צור צרה"ר, ואינו חייב על נזקי כלים.

ג. נהג שחווה תאונה, בשעה שיואל ממכוניתו לצדוק מה שקרה, נמלא באותם רגעים - לפחות - במלצ לחץ טראומתי כתולאה מתחושת חוסר אונים וחוסר שליטה עד כדי צריחה לפנטזיה, דיסוליאליה ולקליחה עלמית של אחריות ואשמה (מתוך מאמר מדעי בנושא הפרעת דחק פוסט טראומטית).

מכאן נראה שגם אם באותו רגע של יליאה מהמכונית לצדוק את מה שקרה "הודה" באשמה, אין זו הודאה מחייבת.

אברהם דוב לוין.

ב

שנינו צמתניי צ"ק לא ב: זה בא בחציתו וזה בא בקורתו וכו', היה בעל הקורה ראשון ובעל חצית אחרון נשצרה חצית בקורה פטור בעל הקורה, ואם עמד בעל הקורה חייב. וכך נפסק להלכה בשו"ע ס"י שעט סעי' ב. ובטעם הדין שאם עמד חייב כתב הסמ"ע ס"ק ב שלא היה לו לנוח בדרך שדרך בני אדם לבוא הקורה בדמי החצית מוכרח שנחשב לאדם המזיק ולא כצור שפטור על כלים.

וביאור הדברים למה חייבים על כלים מפורש צ"י שם (דף טו ב מדפי הרי"ף) ד"ה ואם עמד, וז"ל: דלא אמרינן הכי אלא היכא דנפל ושדי דומיא דצור דלא שליט בגופיה, אבל היכא דקאי אנפשיה לאו תולדה דצור הוא אלא כמאן דאזיקה בידיים דמי, עכ"ל. ובזה מבואר החילוק בין המשנה דזה בא בחציתו למשנה דלעיל לא א שני קדרין וכו', שמלאנו דבהיה לו לעמוד ולא עוד פטור על כלים.

ולכן צניד"ד הויכוח העובדתי אם אכן הדלת נפתחה, יקבע את הדין, ועל שני הצדדים להוכיח את נדקת דבריהם באמצעות תמונות ואו עדים. ואם אכן נפתחה הדלת לפני התאונה חייב הפותח מדין אדם המזיק על הנזק שנעשה במכונית הנוסעת. כמו כן אין לחייב את המכונית הנוסעת על הנזק שנעשה במכונית העומדת, וכדמפורש בשו"ע שם סעי' ג. אך אם אכן הדלת של המכונית העומדת לא נפתחה לפני התאונה, כי אז חייבת המכונית הנוסעת במה שהזיקה למכונית החונה, וכמוצן שאין חייבים לשלם למכונית הנוסעת עבור הנזק שנעשה במכוניתו.

דוד יהושע קניג.

הערה

עי' חזו"א ב"ק סי' ד אות ז ואות ח, וחזו"א או"ח סי' לו אות א.

א.ד.ל.

ג

א. פתיחת הדלת של המכונית החונה נחשבת לכאורה לתולדה דצור, אמנם יש לחלק בין אם הפגיעה במכונית הנוסעת היתה ברגע של פתיחת הדלת שאז יש לה דין של אדם המזיק, לבין אם המכונית הנוסעת נפגעה מהדלת הפתוחה אחרי שנפתחה ולא באותו רגע ממש, שאז יש לה דין צור כתקלה צרה"ר

דהוי תולדה דבור, כמבואר בכמה דוכתין, עיי' צ"ק ג א וכה א ושו"ע סי' תיא סעי' א, ופטור על כלים כדאיתא במשנה צ"ק נב א ושו"ע סי' תי סעי' כא וסי' תיא סעי' א.

ב. מאידך גיסא י"ל דאם המכונית הנוסעת נפגעה מהדלת הפתוחה של המכונית החונה אחרי שזו נפתחה, יש לחייב כמו נשצרה חצית בקורה כשעמד בעל הקורה, דז"ל המחבר בשו"ע סי' שעט סעי' ב: היה בעל קורה ראשון ובעל חצית אחרון ונשצרה חצית בקורה פטור, ואם עמד בעל הקורה לנוח מכובד משאו חייב, ואם הזהיר בעל החצית וא"ל עמוד פטור וכו'. ע"כ. ולכאורה ניד"ד דומה להתם, דבעל הרכב כשפותח את הדלת במקום שהרכבים הנוסעים אמורים לעבור שם הרי הוא ממש כעמד בעל הקורה צרה"ר דחייב. אמנם יש לעיין בדין זה דאמאי חייב בעל הקורה, והרי חיוב תקלה צרה"ר הוא מדין צור וצור פטור על כלים.

ג. והנה הנ"י צ"ק שס (דף טו ב מדפי הרי"ף) ציאר דין זה וז"ל: והא דלא דיינין ליה כצור כיון דניח גופיה לשמואל דאמר כל תקלה כי האי צור היא ונפטור מן החצית, דלא מלינו צור שחייב צו על הכלים, משום דלא אמרינן הכי אלא היכא דנפיל ושדי דדומיא דצור דלא שליט בגופיה אצל היכא דקאי אנפשיה לאו תולדה דצור היא אלא כמאן דאזקיה צידים דמי. ע"כ. וכ"כ בתוס' רי"ד צ"ק מח א וז"ל: אצל אדם האדם עומד על רגליו וצא חצירו ונתקל צו אע"פ שמאליו נתקל צו לא יקרא צור אלא כאילו הזיקו צידים דמי וחייב צין על נזקי גופו של נתקל צין על נזקי ממונו של נתקל, ומנא תימא מדתנן התם וכו' ואם עמד בעל קורה חייב, אלמא כל היכא דעמד בעל קורה וצא בעל חצית ונתקל צו חייב בנזקי חצית ולא חשבינן לבעל קורה צור שנפטור צו את הכלים כמה שחשבינן את הקדרין, וטעמא דמילתא הוא מפני שעומד על רגליו וכל נזק שעושה אפילו ע"י תקלה שנכשלים צו כמזיק בגופו דמי ולך חשבינן ליה צור לפטור צו את הכלים אלא כשהוא נפל לארץ. ע"כ.

מבואר משצרי הנ"י והתור"ד דכיון דבעל הקורה כשנעמד באמלע רה"ר ועודו אוחז צידיו את הקורה ושולט בה מיקרי מעשה להיחשב כמזיק צידים ופקע הימנו שם צור והוי אדם המזיק, הילכך חייב בנזקי החצית. וע"ע בחזו"א צ"ק סי' א אות א דכתב דילפינן כה"ג מאדם וצור ומחייבינן ליה על כלים מפני שעיקרו אדם.

וע"ע בערוך השלחן סי' שעט סעי' ה דמציא דצרי הנ"י ומבארו כהנ"ל, וז"ל: דזהו אינו אלא כשהשליך תקלה על הארץ והיא עלמה הזיקה יש לזה דין צור, משא"כ כשהתקלה היא על גוף האדם אין צוה שם צור אלא אדם המזיק. ע"כ. ועיי' תוס' רעק"א במשנה דשני קדרין דמשמע דס"ל דדעת הרא"ש דמ"מ הוי צור, אמנם בתור"ד ונ"י מבואר לא כן, וכנ"ל.

ד. ולפי"ז צניד"ד מי שפתח את דלת המכונית החונה ומכך ניזוקה המכונית הנוסעת, גם צרגע הפתיחה עלמו, הרי הפותח אינו מחזיק את דלת הרכב על גבו, ואין התקלה "על גוף האדם", כלשון הערוך השלחן, נראה דנחשב לצור ופטור על הכלים. וע"ע שכ"כ בפתח"ח נזיקין סי' א הערה עט.

ה. אמנם נחלקו אחרונים אם בנזקי צור בכלים חייב לנ"ש, עיי' צרכת שמואל צ"ק סי' ב אות ב דחייב לנ"ש, אך בחזו"א צ"ק סי' ב אות ז נראה דס"ל דפטור אף מדי"ש, וכ"כ במנחת שלמה צ"ק סי' כט אות ד, אלא שאם יעשה כן אחד בכדי לפטור חצירו, יהיה חייב צדי"ש, וכע"ז בשו"ת זית רענן יו"ד סי' טו אות ב. ועיי' פתח"ח נזיקין פ"ז הערה ט, ושם פ"א הערה א אם בספק חיוב ציד"ש הוי ספיקא דמומנא

או איסורא.

ולהאמור, אין לחייב את התובעת בגין הנזק שנגרם מפתיחת הדלת.

שמואל יגר.

הערה

לענ"ד ניד"ד חמור יותר מבשעת עלירה, ובדלוי אינו נחשב לאחר עלירה, וגם הפתח"ח שהביא הגר"ש יגר שליט"א, יודה בזה, שהרי כולם מודים שבשעת התאונה הדלת לא היתה פתוחה לרווחה, רק מעט ממנה נפתחה, ובעולמת ההתנגדות נפתחה הדלת יותר.

גם בתוס' רעק"א במסנה הנ"ל הנידון הוא דבעומד לכתף נהי דהיה לו להזהיר אינו אלא בור, אבל בניד"ד הוא באמצע פעולה של פתיחת הדלת, ודומה לבעל קורה שיואלא מסימטא לדלית ונשברה החצית דולאי חייב בעל הקורה, מכיון שבעל חצית נחשב ברשות ובעל הקורה שלא ברשות, וכלשון הראשונים שם (ועי' מלאכת שלמה על המסנה שם) שנחשב כמסנה וחייב.

ד.י.ק.